

ANDRZEJ PISOWICZ
UNIwersytet Jagielloński

PRZEKŁADY UTWORÓW LITERATURY POLSKIEJ NA JĘZYK ORMIAŃSKI Z KOŃCA XIX WIEKU

Abstrakt: Autor analizuje pięć wybranych i mniej znanych przekładów literatury polskiej na język ormiański, które ukazały się w ostatnich dziesięcioleciach XIX wieku. Ten skromny przyczynek bibliograficzny potwierdza fakt, że recepcja twórczości wybitnych polskich pisarzy w tym kręgu kulturowym odbywała się całkowicie poprzez język rosyjski. Każę to domniemywać, że mimo dość licznych kontaktów personalnych między ziemiami polskimi i ormiańskimi brakowało w tym czasie postaci, które mogłyby stać się kompetentnymi i bezpośrednimi przekazicielami treści kulturowych między oboma krajami.

Słowa kluczowe: literatura polska, Armenia, relacje kulturowe

Fundacja na rzecz Wspierania Badań Armenistycznych imienia Mesropa Masztoca w Krakowie nabyła ostatnio za pośrednictwem internetowego antykwariatu pięć cienkich książeczek małego formatu, wydrukowanych w języku wschodnioormiańskim (w ortografii zwanej „klasyczną”) w latach 1881-1900 na terenie carskiej Rosji: w Szuszi (Górski Karabach / Arcach), w Baku, w Petersburgu i w Tyflisie (obecnie: Tbilisi). Wszystkie zawierają zapis w języku rosyjskim: „Дозволено цензурою”, przy czym najstarsza (z roku 1881) ujawnia nawet nazwisko cenzora: Melik-Megrabow¹. Ich analiza przynosi nieco szczegółów do

¹ [Red.] Salomon Awakowicz Melik-Megrabow (1843-1913) był w latach 1872-1890 cenzorem języków ojczystych i orientalnych w Kaukaskim Komitecie Cenzury (najpierw młodszym, od 1875 roku – starszym, w 1875 i od 1877 roku pełniącym obowiązki przewodniczącego). Powrócił do służby jako cenzor w 1902 roku w Jekaterynosławiu, a od 1905 roku w Głównym Zarządzie Prasy i w Petersburskim Komitecie Cenzury. Zob. H. Г. Патрушева

wciąż niedostatecznie opracowanego badawczo zagadnienia recepcji kultury polskiej w Armenii.

Oto opis tych książeczek w porządku chronologicznym.

I

Strona tytułowa zawiera napis: *Պողևսևի մտցի օրագրից Լիւմիւնի պատմութիւն*² [Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela, opowiedziane przez Litwosa]. Tłumaczenie (bez wątplenia z rosyjskiego, gdyż za pośrednictwem czasopisma rosyjskiego) i redakcja: T. Nazarian³. Miejsce wydania: Szuszi (Górski Karabach, czyli Arcach), rok 1881, drukarnia Mirzadzana Mahdesi-Hakobiana. U góry strony tytułowej widoczny jest ręczny napis informujący o przynależności książeczki do biblioteki ormiańskiego liceum diecezjalnego w Nachiczewanie (obecnie w eksklawie Azerbejdżanu położonej na zachód od ormiańskiego Sjuniku), numer katalogowy 46. Na stronie 3 widnieje wydrukowana dedykacja o treści: „Dla ormiańskich rodziców i wychowawców”. Na stronie 4 zawarte są informacje wydawnicze (bez podania nazwiska autora, którym był Henryk Sienkiewicz). Oto ich treść w skrócie:

W marcowym numerze (rocznika 1880) rosyjskojęzycznego miesięcznika „Вѣстникъ Европы” zamieszczono artykuł pod tytułem „Изъ дневника познанскаго учителя, расказъ Литвоса”. Oryginał w języku polskim był opublikowany w Warszawie w 1. numerze (z roku 1879) dwutygodnika „Niwa”. Autor występuje pod pseudonimem Litwos.

Wyrazy i zwroty łacińskie zawarte w tekście ormiańskiego przekładu pozostawiono w oryginalnej wersji, na przykład „Deus meus, Deus meus, quare me repulisti...” (strona 59). Książeczka liczy 70 stron. Na końcu ostatniej strony widnieje data 2 grudnia 1880 roku i nazwa miasta Chankendi. Tak Azerbejdżanie nazywali

[N. G. Patruszewa], Н. А. Гринченко [N. A. Grinczenko], w: Алфавитный указатель цензоров Российской империи [Alfabetyczny indeks cenzorów Imperium Rosyjskiego], „Открытый текст” (Нижегородское отделение Российского общества историков – архивистов), [on-line:] <http://opentextnn.ru/censorship/russia/dorev/persona/cenzory/?id=365> (dostęp: 11 lutego 2026).

² W polskiej transkrypcji popularnej: Poznani usucchi oragric Litwosi patmac’.

³ [Red.] Tigran Nazarian (1858-1926) pochodził z Szuszy w Arcachu. Był nauczycielem, tłumaczem i wydawcą. W 1879 roku założył w Szuszy wydawnictwo, które w 1881 roku przeniósł do Tyflisu. Wydawał czasopisma dla dzieci, gazety, książki, kalendarze, roczniki i sztuki teatralne. Upowszechniał też dorobek literacki Armenii w Europie. W 1919 roku wyemigrował do Europy Zachodniej, gdzie współpracował z ormiańskimi periodykami wydawanymi w Paryżu i Lipsku. W 1925 roku powrócił do ojczyzny i zorganizował komitet na rzecz odbudowy Karabachu. Zmarł w Tbilisi. Zob. U. Նազարյան [S. Nazarian], Տիգրանի Նազարյանի կյանքը և գործունեությունը [Życie i działalność Tigrana Nazaryana], „Տեղեկագիր ՀԱՀ ԳԱ. հուս. Գիտ” [Biuletyn Akademii Nauk Armeńskiej SRR. Nauki Społeczne], 3, 1965, s. 35-44.

i dalej nazywają miasto przez Ormian w okresie sowieckim (i w niepodległej Armenii) określane terminem Stepanakert – dla uczczenia pamięci ormiańskiego bolszewika Stepana Szahumiana, rozstrzelanego w 1918 roku.

II

Druga książeczka (56 stron) wydana w Baku w 1893 roku (ormiańska drukarnia Aror) nosi tytuł identyczny z polskim: *Կոնրադ Վալենթինո* [Konrad Wallenrod]. Poniżej widnieje zapis: Միգլկից⁴ [Z Mickiewicza] i nazwisko tłumacza: P. Margarian (tak na karcie tytułowej, wedle innych źródeł inicjał imienia jest inny: Ռ.Մարգարյան). U góry pierwszej strony został umieszczony trudny do odczytania ręczny zapis z 14 listopada 1895 roku włączający dany egzemplarz do jakiejś szkolnej biblioteki. Poniżej tytułu przybito pieczętkę w języku rosyjskim o treści: „Prywatna biblioteka Arama Jeremowicza Osepiana” i numer 1258.

Napisaną w 1828 roku przez Adama Mickiewicza wierszem „powieść historyczną z dziejów litewskich i pruskich” (podtytuł polskiego oryginału) P. Margarian przetłumaczył prozą, ewidentnie z przekładu rosyjskiego. Świadczą o tym powtarzające się wielokrotnie w przekładzie ormiańskim wyrazy rosyjskie (oczywiście w starej ortografii), np. орденъ (strona 9), архи-комтуръ (strona 13), a także zapisy nazw osobowych typu Գալբան [Galban], oddający, według rosyjskiej tradycji, imię przez Mickiewicza notowane w postaci Halban. Na stronach 38-41 zamieszczono poetycki (rymowany) przekład śpiewanej przez Konrada ballady *Alpuhara* („Już w gruzach leżą Maurów posady”) autorstwa Paliana (bez podanego imienia).

III

Trzecia książeczka to przekład znanej powieści historycznej Zygmunta Miłkowskiego (pseudonim: Teodor Tomasz Jeż) z roku 1870 zatytułowanej *Uskoki*. Na pierwszej stronie widnieje tytuł zapisany po ormiańsku *Ուսկոկներ* (Uskokner) i informacja, że przekładu dokonano „z języka rosyjskiego” (ռուսերէնից)⁵. Zamiast nazwiska autora (który żył w latach 1824-1915) podano tylko pseudonim Եժ [Jeż]. Liczącą 232 strony książeczkę wydała drukarnia J. I. Libermana (Յ. Ի. Լիբերման) w Petersburgu w 1895 roku. Jeśli chodzi o użytą w przekładzie klasyczną pisownię ormiańską, to zwraca uwagę przyjęty w XIX wieku zwyczaj oddawania rosyjskiego miękkiego ‘лб’ (także w imionach obcych) przez ormiańską literę o wymowie ‘l’ z dodatkiem przejętego z pisma łacińskiego apostrofu: l', na przykład w imieniu Ալ'բերտ⁶ – Albert (strona 183). Zapożyczony

⁴ Mickewiczic.

⁵ Ruserenic.

⁶ Al'bert.

z języka rosyjskiego wyraz ‘koridor’ (korytarz) notowano ormiańskimi literami ujętymi w nawias: (*կորիդոր*).

IV

Prezentację czwartej książeczki warto zacząć od opisu ekslibrisu i ręcznie wpisanym na stronie poprzedzającej stronę tytułową zdań właściciela książeczki – B. Meliana. Umieszczony na odwrocie pierwszej okładki ekslibris zawiera ilustrację półki książek bibliotecznych z napisem w grabarze (to jest w języku starormiańskim): *ի գրոց (i groc)* – tłumaczenie łacińskiego zwrotu *ex libris* (z książek) oraz zapis nazwiska Melian w zreformowanej pisowni „porewolucyjnej” (*Մելյան*). Przed nazwiskiem stoi litera Բ [B], odnosząca się zapewne do imienia właściciela, a u góry ekslibrisu ręcznie został wpisany numer katalogowy biblioteki: 1138. Na stronie poprzedzającej stronę tytułową właściciel (B. Melian) ręcznie wpisał informację o następującej treści:

W 1969 roku w pobliżu złołka należącego do biblioteki im. Chynko Apera doszło do awarii kanalizacji. Brudna woda zalała znajdujący się w piwnicy magazyn książek. Uległy one zniszczeniu. Wyrzucono je na spalanie. Kilka egzemplarzy uratowałem. B. Melian. Teraz nie ma tego domu. Kiedyś był własnością erywańskiego bogacza, Melik-Koczariana. 10 maja 1970 r.

W środku strony tytułowej zamieszczono imię i nazwisko autorki: *Էլիզա Օժէշկո* [Eliza Ożeszko], czyli Eliza Orzeszkowa, oraz tytuł *Հօր Սամսոն*⁷ [Silny Samson] (nowela z 1886 roku) i informację, że tekst przetłumaczył z języka rosyjskiego (na ormiański) znany pisarz Awetis Aharonian⁸. Wydawca książeczki to *Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն*⁹, czyli Towarzystwo Ormiańskich Wydawców Tyflisu. Numer publikacji: 165. Na dole strony tytułowej wydrukowano napis w językach ormiańskim i rosyjskim: *Թիֆլիս, Տպարան Մ. Վարդանյանցի*¹⁰ [Tyflis, Drukarnia M. Wartanianca], po rosyjsku: *Тип. М. Варганянца, Вельям, ул. д. № 7. Rok wydania 1899. Ponadto na stronie tytułowej widoczna jest (niedokładnie) pieczętka z nazwą biblioteki: „Centralna Ery-*

⁷ H(y)zor Samson.

⁸ [Red.] Awetis Aharonian (1866-1948) – wykształcony w Szwajcarii i Francji ormiański działacz niepodległościowy, pedagog i literat; w 1917 roku stał na czele Ormiańskiej Rady Narodowej, która w roku następnym proklamowała niepodległość Armenii, współprzewodniczył też delegacji Republiki Armenii na konferencję pokojową w Paryżu (1919), a po jej upadku pozostał na emigracji; w 1926 roku był nominowany do Literackiej Nagrody Nobla. Zob. A. Kunth, *Avetis Aharonian (1866-1948). Un poète sur la scène internationale*, „Nouvelles d’Arménie Magazine”, 275, 2020, s. 38-41.

⁹ Thiflisi Hajoc Hratarakczakan Ynkeruthjun.

¹⁰ Thiflis, T(y)paran M. Wartanjanci.

wańska Biblioteka Uczniowska [...] Arm. SRS” (napis w ormiańskiej pisowni „porewolucyjnej” oraz w języku rosyjskim), a także pieczętka z ormiańskim napisem: Ընթերցարան¹¹ [Czytelnia]. Ręcznie dopisano numer katalogowy: 1138. Książeczka liczy 94 strony. W wyrazach obcych rosyjskie ‘ль’ oddano przez լ’, na przykład: բուլ’վար¹², dla zapisu rosyjskiej ortografii бульвар [bulwar]¹³.

V

W przeciwieństwie do poprzednich czterech pozycji piąta ma charakter, można by powiedzieć, „pracy zbiorowej”. Na stronie tytułowej tej, liczącej w sumie 172 strony, książeczki widnieje tytuł: Ազատ ժամեր¹⁴ [Wolne godziny] (w sensie, prawdopodobnie: teksty do czytania w wolnych chwilach). Jako autor całości podany jest (u góry strony) Յակոբ Ադամյան [Hakob Adamjan], a z napisu umieszczonego na dole strony dowiadujemy się, że książeczka została opublikowana w Tyflisie (obecnie: Tbilisi) w 1900 roku w drukarni M. Szaradzego i jego towarzyszy (adres: Nik. 21).

Pierwsza część omawianej tu książeczki (strony: 3-65) nosi tytuł: Ճամայարհորդութիւն տասնորոշիւններ¹⁵ [Wrażenia z podróży]. Składa się z dziewięciu rozdziałów. Pierwszy rozpoczyna się od opisu podróży, którą w roku 1862 Hakob Adamian odbył z Baku, w którym mieszkał, do perskiego miasta Ardabil. W dalszych rozdziałach autor, bogaty kupiec, opisuje swoją podróż do francuskiego ośrodka leczniczego w Vichy, który mu polecił znajomy lekarz. Tamtejsze wody termalne miały wyleczyć Adamiana z depresji. Jak widać, stać go było na opłacenie kosztów dalekiej podróży i pobytu w znanym uzdrowisku. Zabral ze sobą swego 15-letniego syna o imieniu Nikoghajos (Mikołaj), który był uczniem IV klasy realnej szkoły w Baku. Dnia 18 maja 1890 roku ojciec z synem wyruszyli pociągiem do Tyflisu (Tbilisi), gdzie dołączył do nich bratanek Adamiana, Aleksander. Jemu również lekarze zalecali kąpiele we francuskim uzdrowisku. Odtąd podróżowali w trójkę. Z Tyflisu wyruszyli pociągiem do portu Batumi. Stamtąd popłynęli statkiem do Odessy, a następnie wsiedli do pociągu zmierzającego w kierunku stolicy Austro-Węgier. W Wiedniu Adamian wraz z synem i bratankiem odwiedzili ormiańskokatolicki klasztor mechitarystów, po czym (po kilku dniach pobytu w stolicy Austrii) pojechali pociągiem do Wenecji, by tam zwiedzić wyspę San Lazzaro, gdzie mieściła się starsza siedziba tego zakonu.

Na stronie 31, w ramach wspomnień z Baku, autor cytuje dialog z prostym Ormianinem w dialekcie języka ormiańskiego używanym w Górskim Karabachu.

¹¹ Ynthercaran.

¹² Bul’war.

¹³ Por. koniec opisu książeczki trzeciej.

¹⁴ Azat żamer.

¹⁵ Cz’anaparhordakan t(y)paworuthjunner.

Wiele stron zajmuje relacja z rozmowy, jaką Adamian odbył z opatem weneckiej Kongregacji Mechitarystów, ojcem Ghewondem Aliszaniem. Dalsza trasa podróżników wiodła do francuskiego miasta Lyon, przez włoski Mediolan i Szwajcarię. Stamtąd było już blisko do Vichy. W tamtejszym uzdrowisku Adamian wraz z synem i bratankiem kurowali się przez 27 dni (strona 57), po czym ruszyli do Paryża, a stamtąd (po zwiedzeniu głównych zabytków stolicy Francji) do klasztoru zwanego celestyńskim (Կեղևանի վանք¹⁶, Couvent des Célestins de Paris), w którym był pochowany ostatni król Armenii Cylicyjskiej – Lewon V Lusignan. Następnie, po powrocie do Paryża, podróżnicy poszli do pięknie oświetlonego światłem elektrycznym teatru, aby obejrzeć sztukę poświęconą Joannie d’Arc. Zнали ją z bakińskich teatrów, ale tu, w Paryżu, mieli okazję wysłuchania jej po francusku. Z Paryża Adamian ze swymi młodymi towarzyszami udał się przez kanał La Manche do Anglii. W Londynie zabawili się nowoczesną wówczas atrakcją: nagrywaniem głosu przy pomocy fonografu (Ֆոնոգրաֆ). Z Anglii wrócili na kontynent europejski do Belgii, a następnie pojechali do niemieckiej Kolonii, gdzie zwiedzili słynną katedrę. Z Niemiec pociągiem, zwanym wówczas po ormiańsku շոգեկառք¹⁷ [parowóz], obecnie գնացք¹⁸, wrócili do Wiednia. Tam Adamian zostawił bratanka dla dalszej kuracji (gdyż Vichy mu nie pomogło) i z synem wrócił do Baku pociągami. Trasa wiodła przez Warszawę, Petersburg, Moskwę, Władykaukaz i Tyflis.

Strony 67-102 zajmuje sześć listów Hakoba Adamiana do Samwela, syna jego (nieżyjącego już) przyjaciela: Մամուկակներն ամ Սամու 19 [Listy do Samwela]. Były one pisane w gruzińskim uzdrowisku Abastumani w roku 1897. Jest w nich zawarta problematyka religijna związana z przejściem Samwela z Ormiańskiego Kościoła Apostolskiego do niemieckiego Kościoła luterńskiego. Hakob Adamian namawia syna przyjaciela do zawarcia małżeństwa, w którym Samwel dopatrywał się tylko „kajdanów niewoli”. I krytykuje jego zmianę wyznania, między innymi powołując się na los Ormian... polskich, którzy przeszli na katolicyzm i w rezultacie (jego zdaniem) zatracili swą tożsamość narodową. Oblicza, że gdyby nie owa zmiana wyznania, wtedy, to jest pod koniec XIX wieku, diaspora ormiańska w Polsce liczyłaby około stu tysięcy osób.

Na stronie 103 czytamy: Հենրիխ Սենկևիչ, Հանկակներն Նրան²⁰. Chodzi o przekład noweli Henryka Sienkiewicza pod tytułem *Pójdźmy za Nim!* (rok 1892). Zapowiadała ona niejako przyszłe arcydzieło *Quo vadis?*, opublikowane w 1896 roku. Bohaterami noweli *Pójdźmy za Nim!* są rzymski patrycjusz Kajus Septimus Cinna i jego umierająca żona Antea. Nowela w pozytywnym świetle przedstawia

¹⁶ Keghestinjan wankh.

¹⁷ Szogekarkh.

¹⁸ Gnackh.

¹⁹ Namakner ar Samwel.

²⁰ Henrich Senkewicz, Hetewenk Nran.

chrześcijaństwo, co Adamian wykorzystał, by jej przekład (którego sam dokonał z tłumaczenia rosyjskiego) zadedykować młodemu ormiańskiemu pokoleniu, reprezentowanemu przez jego syna Mikołaja i bratanka Muszegha. Na stronie 105 zamieszczony jest list do tych dwóch młodzieńców, zalecający im lekturę noweli Henryka Sienkiewicza, opisanego jako „*նարմու նշանատեր և իրապրող*”²¹, czyli „wybitny powieściopisarz tego wieku”. List nosi datę 25 lutego 1898 roku i został napisany w Baku. W końcowej frazie Adamian zaleca młodym naśladowanie Chrystusa i miłość do Niego. Strony 107-172 zajmuje przekład utworu Sienkiewicza. Cała książeczka zdobiona jest miniaturowymi ilustracjami, przedstawiającymi dzieci, aniołki, rośliny, zwierzątka, ptaszki.

Ten skromny przyczynek bibliograficzny pokazuje drogi recepcji polskiej literatury wśród czytelników ormiańskich w ostatnich dziesięcioleciach XIX wieku. Zwraca uwagę pośrednictwo języka rosyjskiego w każdym z tych pięciu przykładów. Każę to domniemywać, że w tym czasie brakowało bliskich relacji między kulturą polską i ormiańską. Tę konstatację potwierdza twórczość translatorska nawet najbardziej znanego tłumacza literatury polskiej na język ormiański – Stepana Lisicjana²².

Bibliografia

Źródła

- [Jeż T. T. (Miłkowski Z.)] Եժ [Թ. Թ.], *Ոսկոկներ* [Uskoki], Սանկտ Պետերբուրգ [Sankt-Petersburg] 1895.
- [Mickiewicz A.], *Կոնրադ Վալենրոդ. Միգլևիչից* [Konrad Wallenrod. Z Mickiewicza], tłum. Պ. Մարգարյան [P. Margarian], Բաքու [Baku] 1893.
- [Ożeszko E. (Orzeszkowa E.)] Օժէշկօ Է., *Հզոր Սամսոն* [Silny Samson], tłum. Ա. Ահարոնյան [A. Aharonian], Թիֆլիս [Tyflis] 1899.
- [Sienkiewicz H.] Սենկևիչի Հ., *Խոյները նրան* [Pójdźmy za Nim], tłum. Յ. Ադամյանի [H. Adamian], Թիֆլիս [Tyflis] 1900.
- [Sienkiewicz H.], *Պօզնանի ուսուցիչ օրագրից Լիսիվոսի պատմած* [Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela, opowiedziane przez Litwosa], wyd. Թ. Նազարյան [T. Nazarian], Շուշի [Szuszi] 1881.

Opracowania

- Garibdžanian G., Lisicjan N., *Z dziejów rosyjsko-polsko-ormiańskich związków kulturalnych. Stepan Lisicjan*, tłum. W. Chodkiewicz, „Studia Polono-Slavica Orientalia. Acta Litteraria”, 6, 1980, s. 223-247.

²¹ Darus n(y)szanawor wipagroh.

²² G. Garibdžanian, N. Lisicjan, *Z dziejów rosyjsko-polsko-ormiańskich związków kulturalnych. Stepan Lisicjan*, tłum. W. Chodkiewicz, „Studia Polono-Slavica Orientalia. Acta Litteraria”, 6, 1980, s. 223-247. Por.: M. Zakrzewska-Dubasowa, *Armenia*, w: *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*, 1, red. A. Hutnikiewicz, A. Lam, Warszawa 2000, s. 497-498.

- Kunth A., *Avétis Aharonian (1866-1948). Un poète sur la scène internationale*, „Nouvelles d'Arménie Magazine”, 275, 2020, s. 38-41.
- [Nazarian S.] Նազարյան Ս., Տիգրան Նազարյանի կյանքը և գործունեությունը [Życie i działalność Tigrana Nazariana], „Տեղեկագիր ՀՍՍՀ ԳԱ. հաս. Գիտ” [Biuletyn Akademii Nauk Armeńskiej SRR. Nauki Społeczne], 3, 1965, s. 35-44.
- Zakrzewska-Dubasowa M., *Armenia*, w: *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*, 1, red. A. Hutnikiewicz, A. Lam, Warszawa 2000, s. 497-498.

Netografia

- [Patruszewa N. G.] Патрушева Н. Г., Гринченко Н. А. [Grinczenko N. A.], *Алфавитный указатель цензоров Российской империи* [Alfabetyczny indeks cenzorów Imperium Rosyjskiego], „Открытый текст”, <http://opentextnn.ru/censorship/russia/dorev/persona/cenzory/?id=365>.

Անդեյ Պիսովիչ, *Լեհական գրականության ստեղծագործությունների հայերեն թարգմանությունները 19-րդ դարի վերջին*

Համառոտագիր. Հեղինակը վերլուծում է լեհական գրականության հինգ ընտրված և քիչ հայտնի հայերեն թարգմանություններ, որոնք հրատարակվել են 19-րդ դարի վերջին տասնամյակներում: Մատենագիտական այս համեստ ներդրումը հաստատում է, որ ականավոր լեհ գրողների ստեղծագործությունների ընկալումը տվյալ մշակութային միջավայրում իրականացվել է բացառապես ռուսերենի միջոցով: Սա թույլ է տալիս ենթադրել, որ նույնիսկ Լեհաստանի և Հայաստանի միջև բավականին ակտիվ անձնական շփումների պայմաններում այդ ժամանակաշրջանում բացակայում էին այնպիսի անհատներ, որոնք կարող էին դառնալ երկու երկրների միջև մշակութային բովանդակության անմիջական և իրավասու միջնորդներ:

Բանալի բառեր. լեհական գրականություն, Հայաստան, մշակութային հարաբերություններ:

Andrzej Pisowicz, *Translations of Works of Polish Literature into Armenian from the late 19th Century*

Abstract: The author analyses five selected, lesser-known translations of Polish literature into Armenian that appeared in the last decades of the 19th century. This modest bibliographic contribution confirms that the reception of the works of outstanding Polish writers in this cultural sphere took place entirely through the Russian language. This suggest that despite numerous personal contacts between the Polish and Armenian lands, there were at that time no individuals capable of competently and directly mediating cultural content between the two countries.

Keywords: Polish literature, Armenia, cultural relations